

اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی ایران

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

بررسی انطباق قیمت خرید تضمینی گندم با تورم

تهیه کننده: مطهره بخشایش

دی ماه ۱۳۹۹

فهرست مطالب

- ۱..... خلاصه مدیریتی
- ۲..... مقدمه
- ۴..... تحلیل تبصره ۶ قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی
- ۶..... مقایسه قیمت خرید تضمینی گندم با تورم
- ۱۶..... جمع‌بندی
- ۱۷..... فهرست منابع
- ۱۸ ضمیمه ۱: قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی

خلاصه مدیریتی

قانون خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی در شهریور ماه سال ۱۳۶۸ به منظور حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در تیرماه سال ۱۳۸۴ یک تبصره به آن اضافه شد که طی آن تعیین قیمت خرید تضمینی باید به گونه‌ای باشد که میزان افزایش آن هیچگاه از نرخ تورم اعلام شده از سوی بانک مرکزی در همان سال کمتر نباشد (تبصره ۶ قانون)^۱. این سوال مطرح است که با توجه به تورم مزمن اقتصاد کشور که در برخی سال‌ها به ویژه سال‌های اخیر با افزایش افسارگسیخته همراه بوده و به دنبال آن هزینه‌های تولید، به شدت افزایش یافته، به ویژه برای محصول استراتژیکی مثل گندم آیا قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی توانسته است خود را با تغییرات تورم اقتصاد سازگار نماید و قیمت تضمینی مصوب متناسب با افزایش هزینه‌ها و نرخ تورم، تنظیم شود. برای پاسخ به این سوال روند تغییرات قیمت تضمینی گندم با تغییرات تورم طی ۱۷ سال اخیر (از زمان تصویب تبصره ۶) مقایسه می‌شود.

در این گزارش برای پاسخ به سوال تحقیق، رشد قیمت تضمینی مصوب در هر سال زراعی را با تورم اقتصاد در همان سال مقایسه کرده است. همچنین برای محاسبه درآمد از دست رفته احتمالی ناشی از عدم رعایت تبصره ۶ قانون خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی، قیمت تضمینی هر سال به اندازه تورم همان سال رشد داده می‌شود و با قیمت تضمینی مصوب آن سال مقایسه شده و اختلاف درآمد کسب شده از این دو قیمت مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

بر همین اساس بررسی سالانه و کوتاه‌مدت قیمت تضمینی نشان داد که در اکثر سال‌ها اگرچه میزان قیمت تضمینی مصوب از قیمت محاسبه شده کمتر است اما این اختلاف چندان معنی دار نیست و در بیشترین مقدار در سال ۹۷-۱۳۹۶ به ۱۲۴۸ ریال به ازای هر کیلوگرم رسیده است. برایند کل دوره نیز نشان می‌دهد به دلیل افزایش شدید قیمت تضمینی در برخی سال‌های محدود در بلندمدت قانون کاملاً رعایت شده است (با احتساب سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ که قیمت تضمینی ۶۰ درصد افزایش یافته) و یا اختلاف معنی‌داری ندارد (بدون در نظر گرفتن سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹). این محاسبات بدون در نظر گرفتن ارزش زمانی پول است.

محاسبات مربوط به بخش دوم گزارش نیز نشان داد، کشاورزان به طور متوسط در هر سال ۰/۸ میلیون ریال درآمد به واسطه عدم رعایت قانون (تا سال زراعی ۹۹-۱۳۹۸) از دست داده‌اند. این میزان به طور متوسط ۱/۱ درصد از درآمد سالانه کشاورزان را شامل می‌شود که بسیار ناچیز است.

^۱ سامانه ملی قوانین و مقررات ایران.

مقدمه

قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی^۱ در شهریور ماه سال ۱۳۶۸ به منظور حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی، ایجاد تعادل در نظام تولید، جلوگیری از ضایعات محصولات کشاورزی و جلوگیری از ضرر و زیان کشاورزان، به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و بر اساس این قانون دولت موظف گردیده است هر سال خرید محصولات اساسی کشاورزی (گندم، جو، ذرت، برنج پرمحصول، چغندر قند، پنبه، دانه‌های روغنی، چای (برگ سبز)، سیب‌زمینی، پیاز و حبوبات) را تضمین نموده و حداقل قیمت خرید تضمینی را با رعایت هزینه‌های واقعی در یک واحد بهره برداری متعارف و حفظ رابطه مبادله در داخل و خارج بخش کشاورزی تعیین و تصویب و قبل از آغاز هر سال زراعی (آخر شهریورماه) از طریق رسانه‌های همگانی اعلام نماید. دامنه شمول این قانون در سال ۱۳۷۲ گسترش یافت و کشمش، خرما، برگه، مرکبات، سیب، انار، محصولات دامی، انجیر و پیله ابریشم نیز مشمول فهرست محصولات اساسی این قانون شدند. در شهریور ماه سال ۱۳۸۳ و تیرماه سال ۱۳۸۴ دو مورد شامل «پرداخت کارمزد در صورت دیرکرد در پرداخت وجه محصول خریداری شده از زارع»^۲ و «تعیین قیمت خرید تضمینی به گونه ای که میزان افزایش آن هیچگاه از نرخ تورم اعلام شده از سوی بانک مرکزی در همان سال کمتر نباشد»^۳ به این قانون اضافه گردید. طبق قانون، دولت تنها خریدار این محصولات نیست بلکه کشاورزان می‌توانند محصولات خود را به سایر متقاضیان عرضه نمایند اما دولت این اطمینان را به تولیدکنندگان می‌دهد که محصولات آنان را به قیمت‌های اعلام شده خریداری خواهد نمود.^۴

سوال مطرح این است که با توجه به تورم مزمن اقتصاد کشور که در برخی سال‌ها به ویژه سال‌های اخیر با افزایش افسارگسیخته همراه بوده و به دنبال آن هزینه‌های تولید، به شدت افزایش یافته، آیا قانون خرید تضمینی توانسته است خود را با افزایش هزینه‌ها و تورم سازگار نماید و قیمت تضمینی مصوب متناسب با افزایش عمومی قیمت‌ها، تنظیم شود. این سوال هر سال در زمان اعلام خرید تضمینی در رسانه‌های مختلف مطرح و تحلیل‌هایی در این باره ارائه می‌شود. گزارش حاضر در صدد است با مقایسه قیمت تضمینی مصوب برای محصول گندم به عنوان اصلی‌ترین محصول استراتژیک کشور با تورم به این سوال پاسخ دهد و سابقه تاریخی قیمت خرید تضمینی را از این وجه بررسی نماید.

در این گزارش فارغ از هر راهکار جایگزین برای محاسبه قیمت تضمینی، صرفاً در صدد است به لحاظ آماری میزان افزایش قیمت تضمینی هر سال را با تورم همان سال (طبق تبصره ۶ قانون) مقایسه کند. همچنین برای محاسبه

^۱ متن کامل قانون همراه با الحاقات و اصلاحات بعدی در ضمیمه این گزارش ارائه شده است.

^۲ اصلاح تبصره ۳ قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی، ۱۳۸۳/۶/۱.

^۳ الحاق تبصره ۶ قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی، ۱۳۸۴/۳/۳۰.

^۴ سامانه ملی قوانین و مقررات ایران.

درآمد از دست رفته احتمالی ناشی از عدم رعایت تبصره ۶ قانون خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی، قیمت تضمینی هر سال به اندازه تورم همان سال رشد داده می‌شود و با قیمت تضمینی مصوب آن سال مقایسه شده و اختلاف درآمد کسب شده از این دو قیمت مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

همچنین در این گزارش از تورم اقتصاد که مبتنی بر شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران (۱۳۹۵=۱۰۰) است، استفاده شده است.

تحلیل تبصره ۶ قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی

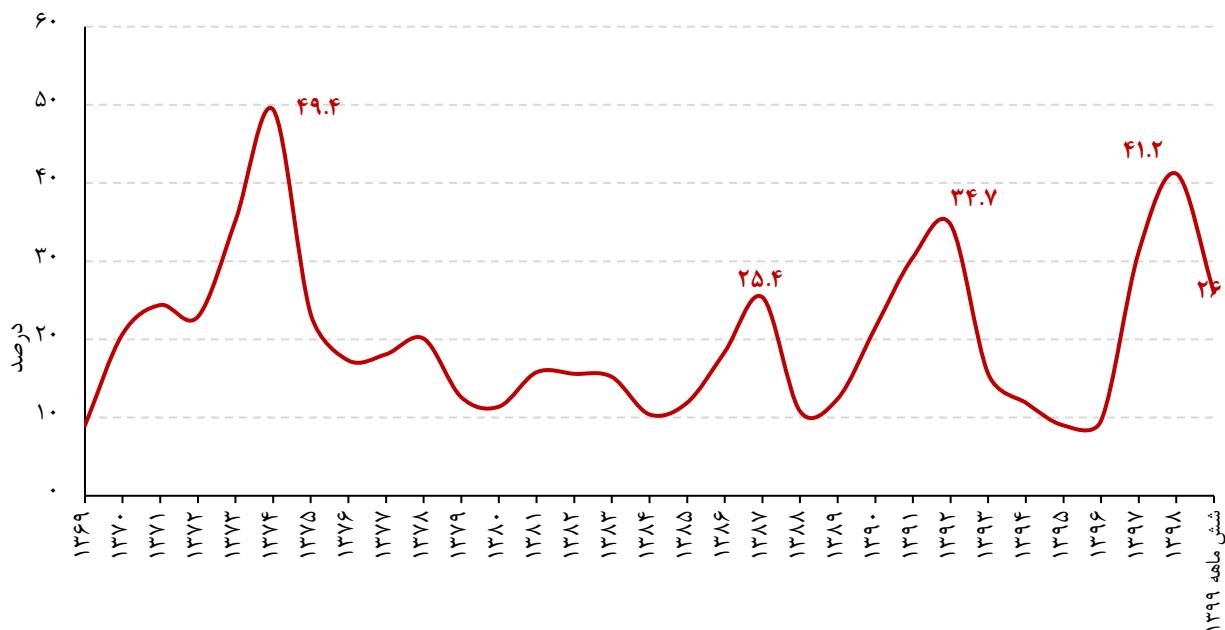
طبق قانون الحاق دو تبصره به قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی مصوب سال ۱۳۶۸، که در تاریخ ۱۳۸۴/۳/۳۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید؛ به منظور حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی و ایجاد تعادل در هزینه‌های تولید و درآمدهای کشاورزان، دولت موظف است قیمت خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی موضوع این قانون در هر سال زراعی را به گونه‌ای تعیین نماید که میزان افزایش آن هیچگاه از نرخ تورم اعلام شده از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در همان سال کمتر نباشد (تبصره ۶). همچنین مفاد تبصره (۶) در خصوص قیمت‌های سال زراعی ۸۴ - ۱۳۸۳ نیز لازم‌الاجراء است (تبصره ۷).

با توجه به اینکه سال زراعی مشابه سال آبی از مهرماه هر سال تا پایان شهریور سال بعد است لذا گندم کشت بهاره^۱ عمدتاً در سال بعد کشت می‌شود در حالیکه تورم ملاک محاسبه آن عملاً متعلق به سال قبل است. همچنین گندم کشت پاییزه که عمده تولید گندم کشور را تشکیل می‌دهد در ابتدای سال زراعی کشت شده و در بهار تا تابستان سال بعد برداشت می‌شوند و لذا علاوه بر اثرگذاری تورم همان سال زراعی که قابل احصاء در محاسبه قیمت نبوده تورم سال زراعی بعد را که محصول روی زمین است بر آن اثرگذار خواهد بود. لذا در مجموع نه تنها امکان لحاظ تورم سال جاری در محاسبه قیمت‌های تضمینی وجود ندارد (طبق تبصره ۶) بلکه با توجه به زمان برداشت محصول در واقع کشاورز محصول خود را بر مبنای قیمت محاسبه شده با تورم دو سال قبل به فروش می‌رساند. به عنوان مثال برای محصولی که در پاییز سال ۱۳۹۷ کاشته می‌شود تا در بهار سال ۱۳۹۸ برداشت شود از آنجایی که قیمت تضمینی این محصول در تابستان ۱۳۹۷ محاسبه می‌شود لذا تورم آن سال در دسترس نبوده و از تورم سال ۱۳۹۶ استفاده می‌گردد و این قیمت در نهایت مبنای قیمت فروش محصول در سال ۱۳۹۸ است. بنابراین در شرایطی که تورم سالانه روند صعودی داشته باشد کشاورز حتی با رعایت قانون شامل زیان می‌گردد و چنانچه تورم نزولی باشد کشاورز منتفع می‌شود.

برای رفع این مشکل که تا حدی اجتناب‌ناپذیر است در محاسبه قیمت تضمینی بر اساس هزینه‌های واقعی تولید به آخرین آمار رسمی تورم نقطه به نقطه (معمولاً اردیبهشت ماه سال جاری)، تورم ۱۲ ماهه و پیش‌بینی مراجع رسمی معتبر داخلی و بین‌المللی از تورم سال آتی هم بر اساس تورم تولیدکننده و هم بر اساس تورم مصرف‌کننده توجه می‌شود و قیمت محاسبه شده در نهایت مبنای تصمیم‌گیری در دولت برای قیمت‌گذاری قرار می‌گیرد.^۲ در نمودار شماره ۱ روند تغییرات تورم کشور طی ۳۰ سال گذشته نشان داده شده است.

^۱ سهم کمی از تولید گندم را شامل می‌شود.

^۲ موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، ۱۳۹۹.

نمودار ۱: روند تغییرات تورم اقتصاد (مصرف کننده) طی ۳۰ سال گذشته (بانک مرکزی ج.ا.ا)

با نگاه به شرایط سیاسی، اقتصادی و بین‌المللی در مقطعی که تورم به شدت افزایش یافته است مشاهده می‌شود افزایش شدید تورم در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ ناشی از خروج آمریکا از برجام (برنامه جامع اقدام مشترک) و عدم تحقق وعده‌های به اصطلاح برجامی و در پی آن تشدید تحریم‌های آمریکا است که در وهله اول بازار دلار و طلا را از روال عادی خارج کرد و بعد بازار سایر کالاها تحت تأثیر قرار گرفت و در نهایت قیمت‌ها به شدت افزایش یافت^۱. در سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ نیز از یک طرف تشدید تحریم‌های آمریکا و اتحادیه اروپا و افزایش شدید قیمت دلار و از طرفی اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها در سال ۱۳۸۹ که به تدریج منجر به افزایش قیمت حامل‌های انرژی و تسری آن به سایر کالاها شد و استقراض دولت به بانک مرکزی علت افزایش شدید تورم بیان شده است^۲. در سال ۱۳۷۴ که بیشترین تورم اقتصاد ایران از بعد از انقلاب رقم خورده است در پی اجرای سیاست تعدیل اقتصادی همزمان با سیاست مالی انبساطی دولت به وقوع پیوست که منجر به یک سیاست پولی انبساطی و در نتیجه تورم شدید شد^۳.

^۱ گزارش اقتصاد کشاورزی سال‌های ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۷، مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب، نشر: ۱۳۹۹.

^۲ خبرگزاری تسنیم ۱۳۹۸/۱۱/۱۳.

^۳ خبرگزاری فردا، نگاهی آماری به اقتصاد ایران در دوران سازندگی، سرویس اقتصادی، ۱۳۹۵/۱۰/۲۸.

مقایسه قیمت خرید تضمینی گندم با تورم

در محصول استراتژیک گندم که همواره بخش عمده محصول توسط دولت خرید تضمینی می‌شود چنانچه قیمت تضمینی مصوب سال ۸۳-۱۳۸۲ را بر مبنای تورم سال ۱۳۸۳ افزایش دهیم یعنی رشد قیمت تضمینی مصوب سال ۸۴-۱۳۸۳ معادل تورم سال ۱۳۸۳ باشد، قیمت تضمینی آن سال به جای ۱۸۷۰ ریال مصوب به ۱۹۵۸ ریال افزایش می‌یابد. به همین ترتیب برای محاسبه قیمت تضمینی جدید در سال ۸۵-۱۳۸۴ از تورم سال ۱۳۸۴ و قیمت مصوب سال ۸۴-۱۳۸۳ استفاده می‌گردد. با همین رویه قیمت تضمینی جدید بر مبنای تورم سال جاری برای سال‌های ۸۴-۱۳۸۳ تا ۹۹-۱۳۹۸ محاسبه و اختلاف آن با قیمت تضمینی مصوب در جدول ۱ ارائه شد. رشد قیمت تضمینی مصوب در مقایسه با تورم سال جاری نیز در این جدول مقایسه شده است.

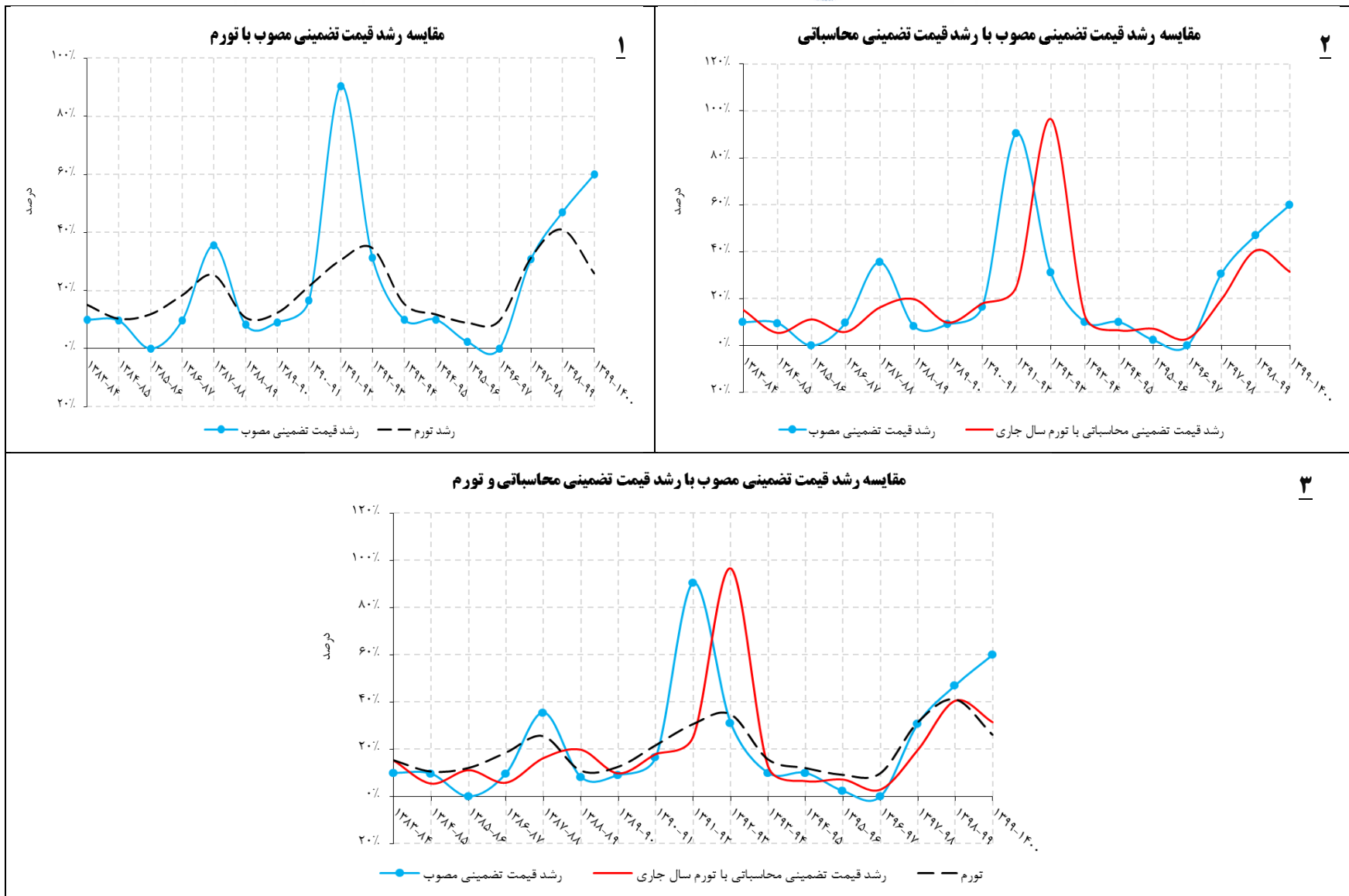
جدول ۱: مقایسه قیمت تضمینی مصوب هر کیلوگرم گندم با قیمت تضمینی محاسبه شده بر مبنای تورم (ریال-)

(درصد)

اختلاف قیمت	قیمت تضمینی محاسباتی با تورم سال جاری		تورم سال جاری	قیمت تضمینی مصوب		سال
	رشد سالانه	قیمت		رشد سالانه	قیمت	
-۸۸	۱۵.۲٪	۱۹۵۸	۱۵.۲٪	۱۰.۰٪	۱۸۷۰	۱۳۸۳-۸۴
-۱۴	۵.۴٪	۲۰۶۴	۱۰.۴٪	۹.۶٪	۲۰۵۰	۱۳۸۴-۸۵
-۲۴۴	۱۱.۱٪	۲۲۹۴	۱۱.۹٪	۰.۰٪	۲۰۵۰	۱۳۸۵-۸۶
-۱۷۷	۵.۸٪	۲۴۲۷	۱۸.۴٪	۹.۸٪	۲۲۵۰	۱۳۸۶-۸۷
۲۲۹	۱۶.۲٪	۲۸۲۲	۲۵.۴٪	۳۵.۶٪	۳۰۵۰	۱۳۸۷-۸۸
-۷۹	۱۹.۸٪	۳۳۷۹	۱۰.۸٪	۸.۲٪	۳۳۰۰	۱۳۸۸-۸۹
-۱۰۹	۹.۸٪	۳۷۰۹	۱۲.۴٪	۹.۱٪	۳۶۰۰	۱۳۸۹-۹۰
-۱۷۴	۱۷.۹٪	۴۳۷۴	۲۱.۵٪	۱۶.۷٪	۴۲۰۰	۱۳۹۰-۹۱
۲۵۱۹	۲۵.۳٪	۵۴۸۱	۳۰.۵٪	۹۰.۵٪	۸۰۰۰	۱۳۹۱-۹۲
-۲۷۶	۹۶.۶٪	۱۰۷۷۶	۳۴.۷٪	۳۱.۳٪	۱۰۵۰۰	۱۳۹۲-۹۳
-۵۸۸	۱۲.۶٪	۱۲۱۳۸	۱۵.۶٪	۱۰.۰٪	۱۱۵۵۰	۱۳۹۳-۹۴
-۲۱۹	۶.۵٪	۱۲۹۲۴	۱۱.۹٪	۱۰.۰٪	۱۲۷۰۵	۱۳۹۴-۹۵
-۸۴۸	۷.۱٪	۱۳۸۴۸	۹.۰٪	۲.۳٪	۱۳۰۰۰	۱۳۹۵-۹۶
-۱۲۴۸	۲.۹٪	۱۴۲۴۸	۹.۶٪	۰.۰٪	۱۳۰۰۰	۱۳۹۶-۹۷
-۵۶	۱۹.۷٪	۱۷۰۵۶	۳۱.۲٪	۳۰.۸٪	۱۷۰۰۰	۱۳۹۷-۹۸
۱۰۳۰	۴۰.۵٪	۲۳۹۷۰	۴۱.۰٪	۴۷.۱٪	۲۵۰۰۰	۱۳۹۸-۹۹
۸۵۰۰	۳۱.۴٪	۳۱۵۰۰	۲۶.۰٪	۶۰.۰٪	۴۰۰۰۰	۱۳۹۹-۱۴۰۰
۸۱۵۵	-	۱۶۴۹۷۰	۰	-	۱۷۳۱۲۵	قیمت تجمعی
-	۱۸.۷٪	-	۱۹.۴٪	۲۰.۴٪	-	میانگین رشد قیمت‌ها و تورم

منبع: قیمت تضمینی مصوب از وزارت جهاد کشاورزی و تورم از بانک مرکزی (برای سال ۱۳۹۹ شش ماهه و از مرکز آمار است) اخذ گردید.

قیمت تضمینی محاسباتی: برای هر سال بر مبنای تورم سال جاری و قیمت تضمینی مصوب سال قبل محاسبه شده است به طریقه مثلاً برای به دست آوردن قیمت تضمینی سال ۱۳۸۳-۸۴، قیمت تضمینی مصوب سال ۱۳۸۲-۸۳ با تورم سال ۱۳۸۳ رشد داده میشود. برای سال ۱۳۸۴-۸۵ نیز قیمت مصوب سال ۱۳۸۳-۸۴ با تورم سال ۱۳۸۴ رشد داده شده است و به همین ترتیب برای هر سال محاسبه گردید.

نمودار ۲: مقایسه رشد قیمت تضمینی مصوب گندم با تورم و رشد قیمت تضمینی محاسبه شده با تورم

خلاصه نتایج حاصل از مقایسه قیمت تضمینی مصوب هر کیلوگرم گندم (از این به بعد بخوانید «قیمت مصوب»)، قیمت تضمینی محاسباتی (از این به بعد بخوانید «قیمت محاسباتی») بر مبنای تورم، رشد قیمت دلار و تورم به شرح ذیل است:

۱- طی ۱۷ سال اخیر (از زمان تصویب تبصره ۶ قانون قیمت خرید تضمینی تا سال زراعی ۱۴۰۰-۱۳۹۹)، در ۱۳ سال قیمت محاسباتی بیشتر از قیمت مصوب است و در ۴ سال شامل سال‌های ۸۸-۱۳۸۷، ۹۲-۱۳۹۱، ۹۹-۱۳۹۸ و ۱۳۹۹-۱۴۰۰ قیمت محاسباتی کمتر است (جدول ۱).

۲- در ۸ سال (یعنی تقریباً نیمی از سال‌ها) قیمت مصوب رشد بیشتری نسبت به قیمت محاسباتی داشته که شامل سال‌های ۸۵-۱۳۸۴، ۸۷-۱۳۸۶، ۸۸-۱۳۸۷، ۹۲-۱۳۹۱، ۹۵-۱۳۹۴، ۹۸-۱۳۹۷ الی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ است (جدول ۱).

۳- رشد قیمت مصوب در ۱۳ سال از تورم کمتر بوده و در ۴ سال شامل سال‌های ۸۸-۱۳۸۷، ۹۲-۱۳۹۱ و ۹۹-۱۳۹۸ و ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بیشتر بوده است. در بین این ۴ سال، اختلاف رشد قیمت مصوب با تورم در ۲ سال ۹۲-۱۳۹۱ و ۱۴۰۰-۱۳۹۹ قابل توجه بوده است. در ۱۳ سالی که رشد قیمت مصوب از تورم کمتر بوده نیز در اکثر سال‌ها اختلاف خیلی معنی‌داری ندارند و بیشترین اختلاف در سال ۹۷-۱۳۹۶ به میزان ۱۲۴۸ ریال به ازای هر کیلوگرم است (نمودار ۱- تصویر ۱).

۴- متوسط رشد سالانه قیمت مصوب طی ۱۷ سال اخیر ۲۰/۴ درصد و بیشتر از متوسط رشد سالانه تورم در این مدت یعنی ۱۹/۴ درصد است و هر دو از متوسط رشد قیمت محاسباتی که ۱۸/۷ درصد بوده بیشتر هستند^۱ (نمودار ۱ - تصویر ۳).

۵- مجموع قیمت محاسباتی تا سال ۹۹-۱۳۹۸ معادل ۱۳۳۴۷۰ ریال به ازای هر کیلوگرم و مجموع قیمت مصوب در همین مدت ۱۳۳۱۲۵ ریال به ازای هر کیلوگرم برآورد شد. یعنی در مجموع ۱۶ سال مورد بررسی، با قیمت محاسبه شده بر مبنای تورم در مقایسه با قیمت تضمینی مصوب، عایدی بیشتری به میزان ۳۴۵ ریال در هر کیلوگرم به کشاورز رسیده است (جدول ۱). اگر سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ نیز به این محاسبات اضافه شود موازنه به سمت قیمت تضمینی مصوب تغییر می‌کند یعنی کشاورز با همان قیمت مصوب در مقایسه با قیمت محاسباتی، در هر کیلوگرم ۸۱۵۵ ریال منتفع می‌شود. در این سال قیمت تضمینی ۶۰ درصد افزایش یافت. این سال به دلیل اینکه هنوز خریدی صورت نگرفته و میزان خرید در محاسبه درآمد از دست رفته سال نیاز است حذف شد. چنانچه میزان خرید تضمینی در هر سال، در اختلاف دو قیمت مصوب و محاسبه شده با تورم در همان سال ضرب شود

^۱ تورم سال آخر یعنی سال ۱۳۹۹ شش ماهه و از مرکز آمار ایران اخذ گردید. سال‌های قبل مستند به آمار بانک مرکزی است.

میزان درآمد از دست داده^۱ یا درآمد مازاد به دست آمده^۲ کشاورز در آن سال را نشان می‌دهد. بنابراین کشاورزان به طور متوسط در هر سال ۰/۸ میلیون ریال درآمد به این واسطه از دست داده‌اند^۳. اگر عدد به دست آمده در هر سال، بر میزان درآمد سالانه کشاورز از فروش گندم به دولت به قیمت تضمینی^۴ تقسیم شود سهم «درآمد از دست داده یا مازاد درآمد کسب شده کشاورز» از درآمد آن سال قابل محاسبه است. بنابراین به طور متوسط ۱/۱ درصد از درآمد سالانه کشاورزان به واسطه عدم رعایت تبصره ۶ قانون از دست رفته است. سهم درآمد از دست رفته بین ۰/۳ تا ۱۱/۹ درصد در سال‌های مختلف متغیر است. در سال‌های ۸۸-۱۳۸۷، ۹۲-۱۳۹۱ و ۹۹-۱۳۹۸ که قیمت مصوب بیشتر از قیمت محاسباتی بوده، تبصره ۶ رعایت شده و سهم درآمد به دست آمده در این سال‌ها بین ۴/۱ تا ۳۱/۵ درصد متغیر است و در محاسبه میانگین سالانه لحاظ گردید^۵ (جدول ۲). این محاسبات صرفاً برای آن بخش از گندمی که به قیمت تضمینی به دولت فروخته شده است صورت گرفت اما از آنجایی که قیمت تضمینی تعیین کننده بازار فروش گندم است بقیه گندم فروخته شده نیز تقریباً با همین قیمت بوده و قابل تسری به کل گندم تولیدی کشور است.

^۱ در صورتی که قیمت محاسبه شده با تورم بیشتر از قیمت مصوب باشد (شامل ۱۳ سال).

^۲ در صورتی که قیمت محاسبه شده با تورم کمتر از قیمت مصوب باشد (شامل ۴ سال).

^۳ مشاهده می‌شود که قیمت تضمینی سال آخر نقش تعیین کننده‌ای دارد. زیرا در این سال قیمت تضمینی ۶۰ درصد افزایش یافت. با وجود این سال کشاورز ۸۱۵۵ ریال در هر کیلوگرم درآمد بیشتری کسب کرده و بدون این سال ۳۴۵ ریال درآمد از دست داده است. این سال به دلیل نداشتن آمار خرید تضمینی از محاسبات درآمد حذف شد.

^۴ صرفاً شامل آن بخش از درآمد کشاورز است که به واسطه فروش گندم با قیمت تضمینی مصوب به دولت کسب نموده است.

^۵ در این سه سال به طور متوسط سالانه ۱۴/۴ درصد به درآمد کشاورزان اضافه شده است و اگر این سه سال در محاسبات در نظر گرفته نشود به طور متوسط سالانه کشاورزان ۴/۷ درصد از درآمد خود را از دست داده‌اند یعنی نزدیک به ۲/۸ میلیون ریال در هر سال.

جدول ۲- محاسبه سهم اختلاف قیمت تضمینی مصوب با قیمت محاسباتی با تورم در درآمد سالانه کشاورز گندم
کار بر مبنای میزان خرید تضمینی^۱

سال	میزان خرید تضمینی (هزار تن)	قیمت تضمینی (کیلوگرم / ریال)	درآمد فروش محصول به قیمت تضمینی* (میلیون ریال)	اختلاف قیمت** (ریال / کیلوگرم)	اختلاف درآمد*** (میلیون ریال)	سهم «اختلاف درآمد از درآمد کسب شده کشاورز»**** (درصد)
۱۳۸۳-۸۴	۱۰۶۴۷	۱۸۷۰	۱۹۹۱	-۸۸	-۰.۹۴	-۴.۷
۱۳۸۴-۸۵	۱۱۰۵۵	۲۰۵۰	۲۲۶۶	-۱۴	-۰.۱۶	-۰.۷
۱۳۸۵-۸۶	۱۰۵۲۰	۲۰۵۰	۲۱۵۷	-۲۴۴	-۲.۵۷	-۱۱.۹
۱۳۸۶-۸۷	۳۴۶۴	۲۲۵۰	۷.۷۹	-۱۷۷	-۰.۶۱	-۷.۹
۱۳۸۷-۸۸	۸۹۱۷	۳۰۵۰	۲۷.۲۰	۲۲۹	۲.۰۴	۷.۵
۱۳۸۸-۸۹	۹۸۲۴	۳۳۰۰	۳۲.۴۲	-۷۹	-۰.۷۸	-۲.۴
۱۳۸۹-۹۰	۵۰۵۶	۳۶۰۰	۱۸.۲۰	-۱۰۹	-۰.۵۵	-۳.۰
۱۳۹۰-۹۱	۱۷۵۰	۳۹۵۰	۶.۹۱	-۱۷۴	-۰.۳۰	-۴.۴
۱۳۹۱-۹۲	۴۶۱۵	۸۰۰۰	۳۶.۹۲	۲۵۱۹	۱۱.۶۳	۳۱.۵
۱۳۹۲-۹۳	۶۳۳۹	۱۰۵۰۰	۶۶.۵۶	-۲۷۶	-۱.۷۵	-۲.۶
۱۳۹۳-۹۴	۸۰۸۲	۱۱۵۵۰	۹۳.۳۵	-۵۸۸	-۴.۷۵	-۵.۱
۱۳۹۴-۹۵	۱۱۵۲۰	۱۲۷۰۵	۱۴۶.۳۶	-۲۱۹	-۲.۵۳	-۱.۷
۱۳۹۵-۹۶	۸۸۷۱	۱۳۰۰۰	۱۱۵.۳۲	-۸۴۸	-۷.۵۳	-۶.۵
۱۳۹۶-۹۷	۹۴۶۴	۱۳۰۰۰	۱۲۳.۰۴	-۱۲۴۸	-۱۱.۸۱	-۹.۶
۱۳۹۷-۹۸	۷۷۱۷	۱۷۰۰۰	۱۳۱.۱۹	-۵۶	-۰.۴۳	-۰.۳
۱۳۹۸-۹۹	۸۰۰۰	۲۵۰۰۰	۲۰۰.۰۰	۱۰۳۰	۸.۲۴	۴.۱
۱۳۹۹-۱۴۰۰	-	۴۰۰۰۰	-	۸۵۰۰	-	-
میانگین سالانه	۷۸۶۵	۱۰۱۶۹	۶۶.۸۴	۴۷۹.۷۰	-۰.۸۰	-۱.۱

توضیحات: آمار خرید تضمینی از موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی و آمار قیمت تضمینی از وزارت جهاد کشاورزی دریافت شد. (برای میزان خرید تضمینی در سال ۱۳۹۹ تا کنون آمار رسمی وجود ندارد و تقریباً مشابه سال ۱۳۹۸ فرض شد).

* اطلاعات این ستون مربوط به درآمد آن بخش از فروش گندم است که توسط دولت به نرخ تضمینی خرید شده است. ** اطلاعات این ستون حاصل تفاضل قیمت تضمینی مصوب دولت و قیمت تضمینی محاسبه شده بر مبنای تورم سال جاری است. منفی شدن اعداد حاکی از کمتر بودن قیمت تضمینی مصوب از قیمت محاسبه شده است. که در دو ستون بعدی نیز خودش را نشان می‌دهد. *** اطلاعات این ستون اختلاف درآمد کشاورز را در شرایطی که قیمت تضمینی طبق تورم افزایش یافته باشد نسبت به قیمت‌های تضمینی مصوب نشان می‌دهد. **** اطلاعات این ستون حاصل سهم ستون «اختلاف درآمد» از ستون «درآمد فروش گندم به قیمت تضمینی» است که نشان دهنده بزرگی اختلاف قیمت تضمینی مصوب با قیمت تضمینی محاسبه شده با تورم سال جاری است و منفی یا مثبت شدن اعداد صرفاً برای این است که نشان دهد قیمت محاسبه شده با تورم از قیمت مصوب بیشتر بوده یا کمتر.

تذکر: برای سال‌های ۸۸، ۹۲ و ۹۹ که اختلاف قیمت‌ها مثبت به دست آمد نشان می‌دهد قیمت تضمینی مصوب بیشتر از قیمت تضمینی محاسبه شده با تورم بوده است. یعنی در این سال‌ها قانون رعایت شده و قیمت تضمینی مصوب با لحاظ تورم سال جاری محاسبه شده است.

در مجموع چنانچه عمل به تبصره ۶ قانون خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی به طور سالانه و در کوتاه مدت بررسی شود مشاهده می‌شود که در اکثر سال‌ها اگرچه میزان قیمت تضمینی مصوب از قیمت محاسبه شده کمتر است اما این اختلاف چندان معنی دار نیست و در بیشترین مقدار در سال ۹۷-۱۳۹۶ به ۱۲۴۸ ریال به ازای هر کیلوگرم رسیده است. برآیند کل دوره نیز نشان می‌دهد به دلیل افزایش شدید قیمت تضمینی در برخی سال‌های محدود در بلندمدت قانون کاملاً رعایت شده است (با احتساب سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ که قیمت تضمینی ۶۰ درصد افزایش یافته) و یا اختلاف معنی‌داری ندارد (بدون در نظر گرفتن سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹). این محاسبات بدون در نظر گرفتن ارزش زمانی پول است.

همانطور که در بالا به آن اشاره شد و در جدول ۱ نیز قابل مشاهده است قیمت تضمینی مصوب تنها در ۴ سال از قیمت محاسبه شده بر مبنای تورم بیشتر است که شامل سال‌های ۸۸-۱۳۸۷، ۹۲-۱۳۹۱، ۹۹-۱۳۹۸ و ۱۴۰۰-۱۳۹۹ می‌باشد. دقیقاً در همین سال‌ها رشد قیمت مصوب از تورم آن سال بالاتر بوده است که در بین این ۴ سال، اختلاف رشد قیمت مصوب با تورم در ۲ سال ۹۲-۱۳۹۱ و ۱۴۰۰-۱۳۹۹ قابل توجه بوده است.

در سال ۹۲-۱۳۹۱، رشد قیمت مصوب کاملاً منطبق با رشد قیمت دلار است. قیمت دلار در سال ۱۳۹۱ بالغ بر ۹۲ درصد افزایش یافت و از ۱۳۵۶۸ ریال سال ۱۳۹۰ به ۲۶۰۵۹ ریال رسید (مراجعه به جدول ۳). قیمت تضمینی در همان سال زراعی یعنی ۹۲-۱۳۹۱ بیش از ۹۰ درصد افزایش یافت تا ذخایر احتیاطی گندم کشور در مقابله با تحریم ۹۰ به دلیل فشارهای بین‌المللی و تشدید تحریم‌ها افزایش یافت تا ذخایر احتیاطی گندم کشور در مقابله با تحریم افزایش یابد. از طرفی قیمت وارداتی گندم به دلار نیز در این سال‌ها افزایش یافته که به دلیل افزایش قیمت تمام شده واردات در پی تحریم‌های حمل و نقل دریایی بوده است. در چنین شرایطی دولت برای حمایت از تولید گندم داخلی اقدام به افزایش قابل توجه قیمت تضمینی نمود. در این سال گندم با قیمت ۱۱۶۹۷ ریال به ازای هر کیلوگرم وارد شده است و قیمت تضمینی مصوب ۳۶۹۷ ریال پایین‌تر از قیمت وارداتی است.^۱

در سال‌های اخیر نیز شرایط تقریباً مشابهی رخ داد. قیمت تضمینی سال ۹۸-۱۳۹۷ با افزایش ۱۳/۱ درصدی، معادل ۱۴۷۰۰ ریال تصویب و اعلام شد.^۲ تورم همان سال (۱۳۹۷-همزمان با خروج آمریکا از توافق برجام) ۳۱/۲ درصد بود. قیمت دلار در همان سال بالغ بر ۱۵۶ درصد رشد کرد و از ۴۰۴۵۳ ریال سال ۱۳۹۶ به ۱۰۳۳۷۸ ریال رسید.^۳ در این شرایط دولت دو بار قیمت تضمینی را افزایش داد و نهایتاً قیمت مصوب برای خرید گندم در اردیبهشت ۱۳۹۸ با ۳۰/۸ درصد رشد به ۱۷۰۰۰ ریال رسید.^۴ در سال ۱۳۹۶ با تولید مناسب گندم در کشور

^۱ گیلان‌پور، ۱۳۹۳.

^۲ وزارت جهاد کشاورزی، سال‌های ۹۸-۱۳۹۷ و ۹۹-۱۳۹۸.

^۳ بانک مرکزی، شاخص‌های عمده اقتصادی، شماره ۹۹.

^۴ وزارت جهاد کشاورزی، سال‌های ۹۸-۱۳۹۷ و ۹۹-۱۳۹۸.

میزان واردات کاهش یافت و به ۷۴ هزار تن رسید و با ادامه روند افزایش تولید گندم در سال ۱۳۹۷ نیز واردات صورت نگرفت^۱. در سال ۱۳۹۸ با ادامه روند افزایش قیمت دلار به ۱۲۹۱۸۵ ریال (رشد ۲۵ درصدی)^۲ و در پی آن افزایش قیمت کالاها، قیمت خرید تضمینی گندم طی دو مرحله افزایش بعد از اعلام رسمی قیمت، نهایتاً در فروردین سال ۱۳۹۹ با ۴۷/۱ درصد رشد به ۲۵۰۰۰ ریال رسید^۳. گندم در سال‌های ۱۳۹۶، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ به ترتیب با قیمت‌های ۱۱۱۲۷، ۲۱۷۰۹ و ۳۴۶۷۷ ریال وارد شده است و در سال ۱۳۹۸ بعد از دو سال بنابر آمار مقدماتی گمرک مجدداً گندم به میزان ۵۴۹ هزار تن وارد شد. در این سال نیز تولید گندم کشور کفایت می‌کرد^۴ اما کشاورزان به اندازه کافی گندم به دولت نفروختند^۵ و دولت مجبور شد کسری ذخایر کشور را با واردات تأمین کند^۶. این شرایط در سال ۱۳۹۹ نیز ادامه یافت و علاوه بر آن آزادسازی قیمت نهاده‌های کشاورزی نیز منجر به افزایش هزینه‌های تولید کشاورز شد لذا دولت قیمت تضمینی را ۶۰ درصد افزایش داد و به ۴۰۰۰۰ ریال رساند. جدول شماره ۲ جزئیات مربوط به قیمت وارداتی گندم، تغییرات نرخ دلار آزاد و میزان واردات در سال‌های مختلف را نشان داده است.

^۱ گمرک ج.ا. آمار سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷.

^۲ بانک مرکزی، شاخص‌های عمده اقتصادی، شماره ۹۹.

^۳ وزارت جهاد کشاورزی، استعلام قیمت خرید تضمینی سال‌های ۹۸-۱۳۹۷ و ۹۹-۱۳۹۸.

^۴ میزان تولید گندم در سال ۱۳۹۸ در حدود ۱۴ میلیون تن بوده اما نهایتاً دولت توانست ۷/۷ میلیون تن گندم تا پایان آذرماه از کشاورزان خریداری کند (وزارت جهاد کشاورزی و موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی).

^۵ بر اساس آمار رسمی وزارت جهاد کشاورزی (موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی) در سال ۱۳۹۸ تنها ۵۵ درصد از گندم تولیدی در کشور توسط دولت خریداری شد. در حالیکه در سال‌های ۱۳۹۴ الی ۱۳۹۷ بین ۷۰ تا ۷۸ درصد از گندم کشور خرید تضمینی شده است.

^۶ در سال ۱۳۹۸ بالغ بر ۵۴۹ هزار تن گندم وارد شد در حالیکه میزان تولید کشور قابل توجه و به میزان ۱۴ میلیون تن بوده است. میزان واردات گندم در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ تقریباً به صفر رسیده بود (میزان واردات به ترتیب ۷۴ و ۰/۱۴ هزار تن) و کشور در تولید گندم خودکفا شده بود.

جدول ۳: محاسبه قیمت گندم وارداتی بر اساس نرخ ارز آزاد

سال	قیمت وارداتی (دلار/تن)	رشد قیمت وارداتی به دلار (درصد)	نرخ ارز آزاد (ریال/دلار)	رشد نرخ ارز آزاد (درصد)	قیمت وارداتی (ریال/کیلوگرم)	رشد قیمت وارداتی به ریال (درصد)	میزان واردات (هزار تن)
۱۳۸۴	۱۳۴.۰	-	۹۰۴۲	-	۱۲۱۲	-	۱۰۵
۱۳۸۵	۱۶۴.۶	۲۲.۸٪	۹۲۲۶	۲.۰٪	۱۵۱۸	۲۵.۳٪	۱۱۵۲
۱۳۸۶	۱۸۰.۷	۹.۸٪	۹۳۵۷	۱.۴٪	۱۶۹۰	۱۱.۳٪	۱۸۹
۱۳۸۷	۳۵۲.۱	۹۴.۹٪	۹۶۷۷	۳.۴٪	۳۴۰.۷	۱۰۱.۵٪	۵۹۱۹
۱۳۸۸	۲۴۹.۲	-۲۹.۳٪	۹۹۷۹	۳.۱٪	۲۴۸۷	-۲۷.۰٪	۵۰۶۰
۱۳۸۹	۲۲۲.۲	-۱۰.۸٪	۱۰۶۰۱	۶.۲٪	۲۳۵۵	-۵.۳٪	۸۶۹
۱۳۹۰	۳۱۹.۴	۴۳.۸٪	۱۳۵۶۸	۲۸.۰٪	۴۳۳۴	۸۴.۰٪	۲۸۲
۱۳۹۱	۳۸۴.۸	۲۰.۵٪	۲۶۰۵۹	۹۲.۱٪	۱۰۰۲۸	۱۳۱.۴٪	۶۷۷۱
۱۳۹۲	۳۶۷.۴	-۴.۵٪	۳۱۸۳۹	۲۲.۲٪	۱۱۶۹۷	۱۶.۶٪	۳۹۶۸
۱۳۹۳	۳۲۸.۲	-۱۰.۷٪	۳۲۸۰۱	۳.۰٪	۱۰۷۶۶	-۸.۰٪	۷۴۲۹
۱۳۹۴	۲۶۷.۰	-۱۸.۶٪	۳۴۵۰۱	۵.۲٪	۹۲۱۳	-۱۴.۴٪	۳۳۱۹
۱۳۹۵	۲۵۵.۰	-۴.۵٪	۳۶۴۴۰	۵.۶٪	۹۲۹۲	۰.۹٪	۱۴۷۸
۱۳۹۶	۲۷۵.۱	۷.۹٪	۴۰۴۵۳	۱۱.۰٪	۱۱۱۲۷	۱۹.۷٪	۷۴
۱۳۹۷	۲۱۰.۰	-۲۳.۷٪	۱۰۳۳۷۸	۱۵۵.۶٪	۲۱۷۰۹	۹۵.۱٪	۰.۱۴
۱۳۹۸	۲۶۸.۴	۲۷.۸٪	۱۲۹۱۸۵	۲۵.۰٪	۳۴۶۷۷	۵۹.۷٪	۵۴۹

منبع: قیمت وارداتی و میزان واردات از گمرک و نرخ ارز آزاد از بانک مرکزی دریافت شد.

جمع بندی

از برابند موضوعات بررسی شده به نظر می‌آید در خصوص محصول گندم، چنانچه عمل به تبصره ۶ قانون خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی به طور سالانه و در کوتاه مدت بررسی شود مشاهده می‌شود که در اکثر سال‌ها اگرچه میزان قیمت تضمینی مصوب از قیمت محاسبه شده کمتر است اما این اختلاف چندان معنی دار نیست و در بیشترین مقدار در سال ۹۷-۱۳۹۶ به ۱۲۴۸ ریال به ازای هر کیلوگرم رسیده است. برابند کل دوره نیز نشان می‌دهد به دلیل افزایش شدید قیمت تضمینی در برخی سال‌های محدود در بلندمدت قانون کاملاً رعایت شده است (با احتساب سال ۱۳۹۹ که قیمت تضمینی ۶۰ درصد افزایش یافته) و یا اختلاف معنی‌داری ندارد (بدون در نظر گرفتن سال ۱۳۹۹). این محاسبات بدون در نظر گرفتن ارزش زمانی پول است.

محاسبات مربوط به بخش دوم گزارش نیز نشان داد، کشاورزان به طور متوسط در هر سال ۰/۸ میلیون ریال درآمد به واسطه عدم رعایت قانون (تا سال زراعی ۹۹-۱۳۹۸) از دست داده‌اند. این میزان به طور متوسط ۱/۱ درصد از درآمد سالانه کشاورزان را شامل می‌شود که بسیار ناچیز است.

فهرست منابع

- امید گیلان پور، ۱۳۹۳، «بررسی آثار تحریم بر بخش کشاورزی ایران»، مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران.
- خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۸/۱۱/۱۳، عنوان خبر: «در نشست علمی ۳ کارشناس مطرح شد: «مسکن مهر» عامل اصلی رشد نقدینگی و تورم نبود.»
- خبرگزاری فردا، نگاهی آماری به اقتصاد ایران در دوران سازندگی، سرویس اقتصادی، ۱۳۹۵/۱۰/۲۸.
- سامانه ملی قوانین و مقررات ایران، قانون خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی.
- سالنامه‌های آماری مرکز آمار ایران در سال‌های مختلف، جداول قیمت خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی.
- سایت بانک مرکزی، شاخص‌های عمده اقتصادی، شماره ۹۹، جداول نرخ ارز.
- سایت بانک مرکزی، بخش آمارها و داده‌ها، نرخ تورم سالانه.
- سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران، آمار سالانه ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۷ و آمار ماهانه سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷.
- مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران، گزارش اقتصاد کشاورزی سال‌های ۱۳۹۵ الی ۱۳۹۷، تاریخ انتشار: تابستان ۱۳۹۹.
- موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، میزان خرید تضمینی، ۱۳۹۹.
- وزارت جهاد کشاورزی، قیمت‌های تضمینی، سال‌های ۱۳۶۸ الی ۱۳۹۹.

ضمیمه ۱: قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی^۱

ماده واحده (اصلاحی ۱۳۷۲/۳/۳۰) - به منظور حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی و ایجاد تعادل در نظام تولید و جلوگیری از ضایعات محصولات کشاورزی و ضرر و زیان کشاورزان، دولت موظف است همه ساله خرید محصولات اساسی کشاورزی (گندم، برنج، جو، ذرت، چغندر، پنبه و ش، دانه های روغنی، چای، سیب زمینی، پیاز و حبوبات، کشمش، خرما، برگه، مرکبات و سیب و انار و انجیر و محصولات دامی و پيله ابریشم) را تضمین نموده و حداقل قیمت خرید تضمینی را اعلام و نسبت به خرید آنها از طریق واحدهای ذیربط اقدام نماید.

تبصره ۱ - وزارت کشاورزی موظف است همه ساله قیمت خرید تضمینی محصولات فوق الذکر را با رعایت هزینه های واقعی تولید و در یک واحد بهره‌برداری متعارف و فقط رابطه مبادله در داخل و خارج بخش کشاورزی تعیین و حداکثر تا آخر تیر ماه به هیات دولت تقدیم نماید.

تبصره ۲ - دولت موظف است قیمت‌های مصوب مزبور را قبل از آغاز هر سال زراعی (آخر شهریور ماه) از طریق رسانه‌های عمومی اعلان نماید.

تبصره ۳ (اصلاحی ۱۳۸۳/۶/۱) - دولت موظف است ضرر و زیان احتمالی موضوع این قانون را از منابع مالی خود تأمین نماید، همچنین به دولت اجازه داده می‌شود ضرر و زیان ناشی از دیرکرد پرداخت بیش از یک ماه موضوع این قانون را از محل منابع مالی خود تأمین و به ازای هر ماه تأخیر در پرداخت علاوه بر اصل قیمت محصولات خریداری شده، افزایشی متناسب با کارمزد سپرده‌های میان مدت که در ابتدای هر سال توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌شود، به صورت روزشمار پرداخت نماید.

تبصره ۴ (الحاقی ۱۳۸۳/۶/۱) - به منظور جلوگیری از هرگونه معامله سلف و پرداخت به موقع قیمت محصولات تضمینی که توسط دولت خریداری می‌شود، به کشاورزان اعتبارات پیش بینی شده مربوطه در قانون بودجه سالانه صد در صد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی می‌شود.

تبصره ۵ (الحاقی ۱۳۸۳/۶/۱) - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است تسهیلات مورد نیاز دستگاه های مباشر خرید محصولات تضمینی را در پانزدهم فروردین ماه هر سال و با تعیین بانک‌های عامل، تأمین و ابلاغ نماید.

^۱ سامانه ملی قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران، <http://www.qavanin.ir/Law/TreeText/83669>.

تبصره ۶ (الحاقی ۱۳۸۴/۳/۳۰) - دولت موظف است قیمت خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی موضوع این قانون در هر سال زراعی را به گونه‌ای تعیین نماید که میزان افزایش آن هیچگاه از نرخ تورم اعلام شده از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در همان سال کمتر نباشد.

تبصره ۷ (الحاقی ۱۳۸۴/۳/۳۰) - مفاد تبصره (۶) در خصوص قیمت‌های سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ نیز لازم الاجرا می‌باشد.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و سه تبصره در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ بیست و یکم شهریور ماه یکهزار و سیصد و شصت و هشت مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۸/۶/۲۲ به تایید شورای نگهبان رسیده است.